

NENÍ PASTVA JAKO PASTVA – NÁVRAT KOMUNITNÍCH PASTVIN

NOT ALL GRAZING IS THE SAME – THE RETURN OF COMMUNITY PASTURES

Martina Brodská¹

¹ Komise pro životní prostředí obce Dolní Dunajovice, Dolní Dunajovice, Česká republika

Abstrakt

Velmi dlouho formovala pastva hospodářských zvířat naši venkovskou krajinu a zároveň životy komunit obyvatel tehdejšího venkova. Ve srovnání s tím jde pouze o krátký čas, kdy jsme nyní a v posledních desetiletích od činností jako je pastva odtrženi. Prozatím našťastí nemohlo přirozené nastavení, které nás při pohledu a poslechu pasoucího se stáda v naší blízkosti nutí se zastavit, sledovat ho, sdílet i s cizími lidmi radost z přítomnosti spokojených zvířat na zdravé pastvině. Jestli ale pastva dotváří krajinu v pozitivním smyslu a obohacuje ji, nebo jestli jí naopak ubírá na kvalitách a příležitostech, závisí na způsobu provádění pastvy. Není pastva jako pastva a výsledný efekt závisí na několika málo proměnných - druhu a počtu pasených zvířat na plochu, délce a ročním období, kdy je pastvina využívána. Tyto všechny určují pastevcí, proto i v jejich rukou je budoucnost venkovské krajiny.

Klíčová slova: extenzivní pastva, biodiverzita, venkovská krajina, management krajiny, otevřená stanoviště

Abstract

For a very long time, livestock grazing has shaped both our rural landscapes and the lives of rural communities. In comparison, the period during which we have been detached from practices such as grazing - namely the present and the past few decades - is relatively short. Fortunately, our innate disposition has not yet disappeared: when we see or hear a grazing herd nearby, we are still compelled to pause, observe, and even share with strangers the simple joy of the presence of content animals on a healthy pasture. Whether grazing enhances and enriches the landscape or, conversely, diminishes its quality and opportunities depends on how it is practiced. Not all grazing is the same, and its outcomes are determined by a few key variables: the species and stocking density of grazing animals, as well as the duration and season of grazing. Since these factors are controlled by herders, the future of the rural landscape ultimately lies in their hands.

Keywords: extensive grazing, biodiversity, rural landscape, landscape management, open habitats

Je-li krajina opravdu venkovskou, pak jsou její nedílnou součástí zvířata pasoucí se poblíž vesnice. Jako každá jiná činnost v okolí lidských sídel i pastva ovlivňuje ráz krajiny a přírodní prostředí, bohatost společenstev, populací organismů nad i pod půdním povrchem. V případě pastvy se častěji jedná místo pouhého “ovlivnění” přímo o “utváření” krajinného prostoru. Není však pastva jako pastva. Různé způsoby pastvy co do zastoupených druhů a počtů zvířat, délky pastvy či ročního období pak přirozeně mohou mít také velmi rozdílný vliv na stav vegetace, půdy na pastvině, zdraví pasoucích se zvířat z hlediska jejich psychické a fyzické pohody, imunity čili odolnosti vůči parazitům a nemocem a také na člověka. Na jeho každodenní pocity z kvality života ve venkovské krajině, na jakousi opravdovost toho, co bychom nadále chtěli nazývat venkovem.

V minulosti extenzivní pastva s častými přesuny a pasení s vyháněním většiny druhů domácích zvířat zajišťovaly v dnešním měřítku až nepředstavitelně pestré podmínky pro obrovské množství jiných druhů rostlin, zvířat, hub a bakterií, a to přímo v bezprostředním sousedství zástavby. V ostrém kontrastu s tím v současnosti nejčastěji intenzivní trvalé spásání stejných ploch s druhově chudými komerčními pastevními směsmi a pasení obvykle stejným druhem hospodářského zvířete ve velkých počtech může uškodit nejen přírodě, ale i samotným spásáčům. Z okolí mnoha našich vesnic se už ale i tato intenzivní pastva vytratila a spolu s ní zmizely i poslední odolné druhy přímo závislé na otevřeném prostoru s nízkou vegetací – nelesní druhy rostlin, hmyz, ptáci i jiné organismy, kterým prostředí pastvin poskytovalo podmínky k životu. Sečením natož mulčováním nejde přínosy pastvy nahradit. Bez pastvy se význam slova venkovská krajina mění v rostlinou výrobu a lidé pochopitelně správně cítí, že taková krajina není úplná ani zdravá. I při pominutí všech historických souvislostí ohledně toho, co pro nás i přírodu extenzivní smíšená celosezónní pastva v minulosti znamenala, nejde ignorovat přetrvávající vrozený silně pozitivní vztah lidí ke zvířatům a přínosy ve vzdělávání a psychické pohodě této i budoucích generací, které pastva na venkově poskytuje zdarma jako samozřejmost. Tím lépe pokud je prováděna s cílem zachování či obnovy pestrosti.

Obecní pastviny dříve tradičně lemovaly obvod každé vesnice a příležitostně od ní vybíhaly do větší vzdálenosti v závislosti na typu krajiny, její odhospodařovatelnosti a pohyblivosti i nárocích chovaných zvířat. Komunita lidí v dané vesnici spolupracovala mimo všeho ostatního právě při pasení hospodářských zvířat, která byla významným či dokonce hlavním zdrojem obživy rodin žijících na venkově. A tak tyto komunitní pastviny přirozeně obklopovaly vesnici a tvořily nejživější část venkovské krajiny, která přírodě a samozřejmě samotné krajině aktuálně velmi chybí. V okolí většiny sídel, na přechodu zastavitelných území se ale i v dnešní době dá najít nevyužitá souvislá plocha zeleně o velikost pár hektarů k dlouhodobému pronájmu či výpůjčce, která nadšencům pomůže začít. Člověk nemusí být od počátku sám zkušeným chovatelem, i když takový se vždy hodí alespoň pro radu. Často stačí otevřenost a chuť se na pasení dobře připravit, informací je všude dostatek. Je ale pravdou, že někdy mohou být rozporuplné či pokřivené dlouhým odtržením od dřívějších znalostí o chovu a někdy i úzkostlivostí dnešní doby. Přesto nebo právě proto, zaslouží podporu každý chovatel, který se rozhodne poskytnout především svůj čas a zdroje ve prospěch návratu některé z přirozenějších forem pastvy jako se aktuálně daří například v Novosedlech na Moravě. Zde se několik místních obyvatel setkalo se skvělým přístupem vedení obce a společně zahájili akci na záchranu jednoho ze tří nejvýznamnějších slanisek na jižní Moravě pomocí smíšené pastvy s převahou skotu, který je pro přírodní procesy zasolování skutečně zásadní.

1: Nežádoucí stav vegetace v dříve druhově cenné části slaniska na okraji obce Novosedly při zahájení pastvy skotu, léto 2024

2: Smíšená pastva v ochranném pásmu chráněného území slaniska Novosedly v bezprostřední blízkosti zástavby, léto 2024

3: Zimní pastva druhově smíšeného kočovného stáda více majitelů na zimovišti v katastru obce Novosedly, zima 2026

Contact Information / Kontaktní údaje

Martina Brodská: martina.brodsk1@gmail.com